

NEEFTA SALFAR MASTADH (SULFUR MUSTARD)

AMA NEEFTA MASTADH (MUSTARD GAS)

SU'AALAHAD INTA BADAN LA ISWEYDIYO

Neefta salfar mastadh (Sulfur mustard) waa nooc kiimiko loo adeegsado hub dagaal oo loo yaqaano finan ama furuuruc sameeye sababta oo ah waxay finan ama furuuruc ku sameeyaan maqaarka iyo xubnaha dhareer sameeyaha ah marka ay xubnaha taabataan. Neefta salfar mastadh waxa kaloo loo yaqaanaa Ingiriisiga “mustard gas” ama “mustard agent” ama magacyada ay ciidanku u yaqaanaan oo ah H, HD, iyo HT.

Neefta salfar mastadh waxay marmarka qaarkood u urtaa sida toonta, basasha, marmarka qaarkoodna ma laha ur. Waxay noqon kartaa qaab ah uumi (qaabka neefeed ee hoore), hoore leh saansaan saliid ama adke. Salfar mastadh marka ay tahay qaab hoore ama adke ah waxay yeelan kartaa midab saafi ah ilaa midab hurdi ama jaale ah ama midab cawlan. Salfar mastadh bay’adda lagama helo dabiici ahaan.

Miyaa salfar mastadh hore loogu isticmaalay hub ahaan?

Salfar mastadh waxa loo isticmaalay hub kiimiko Dagaalkii Koobaad ee Dunida. Ilaa dhawaan, waxa loo heli jiray in lagu daweyyo xaalad maqaarka ah ee loo yaqaano baras. Wakhtigan, dawo ahaan looma isticmaalo.

Sidee bay salfar mastadh u soo gaadhi kartaa dadka?

Salfar mastadh waxay dadka u soo gaadhi kartaa dhawr siyaabood:

- Haddii salfar mastadh lagu sii daayo hawada iyadoo ah uumi, dadka waxay ku soo gaadhi kartaa taabasho maqaarka ah, taabasho indhaha ah ama neefsasho. Dabaysha ayaa uumiga salfar mastadh gaadhsiin karta meel fog.
- Haddii salfar mastadh lagu shubo biyaha, dadka waxay soo gaadhi kartaa marka ay cabbaan biyo sumoobay ama maqaarka ayay ka gali kartaa.
- Salfar mastadh waxay kaloo dadka soo gaadhi karta haddii ay taabato salfar mastadh hoore ah.
- Salfar mastadh waxay degaanka ku jira kartaa hal ilaa laba cisho marka ay jiraan xaalado cimilo oo caadi ah isla markaan waxay sii jiri kartaa todobaado ilaa dhawr bilood marka qabow darani jiro.
- Salfar mastadh si tartiib ah ayay baaba’daa, sidaa daraadeed soo-gaadhisteeda soo noqnotaa waxay biirin kartaa tiradeeda jidhka ku jirta (jidhka ayay ku soo badan kartaa).

Sidee bay salfar mastadh u shaqeysaa?

Salfar mastadh waa sun xoog leh oo cuncun iyo finan keenta oo waxyeesha maqaarka, indhaha iyo marinka neefsashada. Waxa kale oo ay dhaawici karta DNA, oo ah xubin muhiim ah oo ku jirta unugyada jidhka.

Waxyellada daran ee salfar mastadh u geysato caafimaadka waxay ku xidhan tahay tirada dadka ay soo gaadhay, jidka ay ku soo gaadhay, iyo dhererka mudada ay dadka ku baahaysay.

Sababtoo ah salfar mastadh waxay ka culus tahay hawada, waxay ku jiifsataa aaggaga ama meelaha hooseeya.

Waa maxay calaamadaha iyo tilmaamaha soo-gaadhistaa salfar mastadh?

Soo-gaadhistaa salfar mastadh caadi ahaan ma laha geeri. Markii salfar mastadh lagu isticmaalay Dagaalkii Koobaad ee Dunida, waxay dishay in ka yar boqolkiiba 5 dadkii ay soo gaadhay ee helay daryeel caafimaad.

Sababta oo ah salfar mastadh ma laha ur ama waxay leedahay ur aan keeni karin baqo, waxa dhici karta inaan dadku garan isla markiiba inay soo gaadhay. Caadi ahaan, calaamadaheeda isla markiiba lama arko. Iyadoo ay ku xidhan tirada ay leeg tahay soo-gaadhisteedu, waxa dhici karta in calaamadaheedu aanay soo bixin ka hor laba ilaa 24 saacadood. Dadka qaarkii dadka kale way uga dareen badan yihiin salfar mastadh, waxana dhici karta inay hore u yeeshaan calaamadaheeda.

Salfar mastadh waxay xubno gaar ah oo jidhka ah u keeni kartaa waxyeelladan soo socota:

- *Maqaarka*: Casaan iyo cuncun ayaa maqaarka ku dhici kara laba ilaa 48 saacadood ka dib soo-gaadhisteeda, kuwaaso ugu dambeynta isu beddeli doona furuuruc hurdi ah oo maqaarku yeesho.
- *Indhaha*: Cuncun, xanuun, barar iyo ilmo ayaa ku dhici kara saddex ilaa 12 saacadood ka dib soo-gaadhis khafiif ah ilaa mid dhexdhixaad ah. Soo-gaadhitaa darani waxay calaamado keeni kartaa gudaha hal ilaa laba saacadood, waxana dhici karta inay sababto calaamadaha lagu yaqaano soo-gaadhistaa khafiifka ah ama dhexdhixaadka ah iyo waliba iftiinka oo la dhibsado, xanuun daran ama indho-la'aan (sii jirta ilaa 10 cisho).
- *Marinka neefsashada*: San duuf ka sa socdo, hindhisoo, xabeeb, dhiig sankaa ah, xanuun sanqada ah, neefsashada oo dhib ah iyo qufac la arko gudaha 12 ilaa 24 saacadood ka dib soo-gaadhis khafiif ah ama gudaha laba saacadood ilaa afar saacadood ka dib soo-gaadhis daran.
- *Marinka dheefshiidka*: Xanuun caloosha ah, shuban, qandho, lallabo iyo matag.

Calaamadaha iyo tilmaamaha soo-bixistoodu ma aha ilow iyo ilow in qofka ay soo gaadhay salfar mastadh.

Waa maxay waxyeellada caafimaad ee suurogalka ah mudada dheer?

- Soo-gaadhistaa salfar mastadh oo hoore ah marka la eego iyadoo ah uumi waxay u badan tahay in marka ay tahay hoore ay keento gubasho ah darajada labaad iyo darajada saddexaad iyo qolof marka dambe. Gubasho maqaarka ah oo badani waxay keeni kartaa geeri.
- Uumigeeda oo aad loo neefsado waxay keeni kartaa cudur neefsasho oo mudo dheer jira, cudur neefsasho oo soo noqnoqda ama geeri.
- Indhaha oo ay aad u soo gaadho waxa ay keeni kartaa indho la'aan joogto ah.
- Soo-gaadhistaa salfar mastadh waxay qofka ku soo kordhin kartaa halista kaansarka sambabka iyo neefsashada.

Sidee baa dadku isku difaaci karaan, maxaase la rabaa inay sameeyaan haddii u soo gaadho salfar mastadh?

1. Sababta oo ah ma jiro lidka-sunta oo loogu talogalay soo-gaadhistaa salfar mastadh, waxa ugu fican ee la sameyn karo waa iyadoo la iska ilaaliyo. Isla markiiba ka bax aagga lagu sii daayay salfar mastadh. Isku day inaad tagtid dhul sare, sababtoo ah salfar mastadh waxay ka culus tahay hawada waxana ay ku habsan doontaa aagga joogiisu hooseeyo.
2. Haddii ka baxsashada salfar mastadh aanay suuragal ahayn, si dhakhso ah salfar mastadh uga qaad jidhka dushiisa. Iska qaadista salfar mastadh oo la iska qaado sida ugu dhakhsaha ka dib soo-gaadhistaa waxay tahay habka kaliya ee waxtar u leh joojinta ama yareynta dhaawac soo gaadha xubnaha jidhka.
3. Si dhakhso ah iskaga saar dhar kasta oo uu ku daadatay salfar mastadh oo hoore ah. Haddii ay suurogal tahay, dharka ku xidh boorso caag ah, ka dibna gali oo ku xidh boorsadaa hore boorso labaad oo caag ah.

4. Isla markiiba si aad ah u dhaq qayb kasta oo jidhka ah oo qaawan (indhadha, maqaarka, iwm.) adiga oo ku dhaqaya ama maydhaya biyo saafi ah oo nadiif ah. Waxa loo baahan yahay in indhaha lagu dhaqdhaqo biyo shan ilaa 10 daqiqadood. Indhaha HA ku qarin faashad, laakiin ku badbaadi muraadayo madow ama muraadaha badbaadinta indhaha.
5. Haddii qofku u liqay salfar mastadh, HA ka keenin matag. Qofka sii caano u cabbo.
6. Isla markiiba raadso daryeel caafimaad. Wac 911 ka dibna sharax wixii dhacay.

Sidee baa soo-gaadhistaa salfar mastadh loo daweyyaa?

Qodobka ugu muhiimsani waxa weeye ka-saarista salfar mastadh laga saarayo jidhka. Soo-gaadhistaa salfar mastadh waxa lagu daweyyo waa qofka oo la siiyo daryeel caafimaad oo taageero ah si loo yareeyo waxyeellada soo-gaadhistaa. Inkastoo aanay jirin lidka-sunta oo loogu talogalay salfar mastadh, soo-gaadhisteedu caadi ahaan ma aha mid loo dhinto.

Wixii ah war dheeraad ah, wac North Dakota Department of Health (Waasaaradda Caafimaada ee Waqooyiga Dakota) oo leh lambarka 701.328.2378.